

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
РАЗУЗНАВАЧИ
КАКВО МОЖЕ ДА СЕ СЛУЧИ,
КОГАТО НЯКОЙ ВЪРВИ ПРЕЗ
ГОРАТА И СИ ГОВОРИ САМ

chitanka.info

Миналото лято на втори юни отидох на излет в Равногорския балкан. Аз този балкан го обичам, защото не е стръмен, има на него хубави поляни и хора го посещават малко. Туристите предпочитат да се катерят по високи върхове, а тука върховете са все едни такива трътлести, тумбести и силните туристи ги избягват. За мене то пък е добре дошло, защото обичам да си говоря сам, И това ме тегли към по-самотните места.

На някои ще се види странно, дето от време на време си говоря сам. Цялата работа е, че заеквам и препъна ли се в някоя дума, изчервявам се, запетлавам се и бързам да млъкна. Затова пък, когато няма хора, изказвам се гладко и нормално, както всички, и ми е драго да си чувам гласа — като че говоря не аз, а друг, по-умен, досетлив и главното — безстрашен.

Та вървя си през гората и си приказвам. Предния ден някой беше ме нагрубил и сега му отговарях, както трябва. Бях го здравата притиснал, но по средата на най-интересното място гърмеж разтърси въздуха, а ехото на гората го повтори и потрети.

Сепна ме този гърмеж, помислих да се върна и да продължа по други пътица, но в същото време страшно ми се поиска да узная кой гърмеше в тоя слънчев, тих следобед, на това безлюдно място. Ето защо изтичах напред, като подпирах раницата, за да не трака сгъваемата чаша, готов всеки момент да ревна: „Стой!“

Изминах едва трийсетина крачки, когато храстите неочаквано се разрешиха и аз изведнъж се озовах пред един странен мъж в странна поза: прав, гологлав сред една поляна, с наведена глава и с пушка в ръка. Както си беше съсредоточен и унесен, той нито чу стъпките ми, нито усети моето присъствие. Беше с тъмнокестенява прошарена коса, държеше шапката си в лявата ръка, а в дясната стискаше оръжието.

Аз не мърдах, човекът с пушката също не мръдна. Тогава му извиках: „Ей!“, но той остана неподвижен. Още веднъж извиках: „Ей, другарю!“, и той вдигна глава. Щом ме видя, премести пушката от дясната в лявата ръка, извади от джоба на панталона носната си кърпа и с нея изтри лицето под очите, където аз с удивление забелязах да се търкалят сълзи.

— Какво има? — попита той, като сложи кърпата в джоба, наложи си каскета и взе отново пушката в дясната ръка.

— Нищо — отговорих, объркан от странното поведение на непознатия, — рекох, че си браконьер.

— Не! — каза човекът. — Не съм браконьер. Дойдох тук, да се поклоня на гроба на моите спасители.

— Не виждам гроб — забелязах, като се огледах.

— Но ето! — посочи той пред себе си купчинка пръст, оградена с едри, груби камъни.

Купчинката беше толкова малка, че можеше да я покриеш с две шепи.

— Шегувате се — казах аз. — Това може да бъде къртичина, но не и гроб.

— За две птици той е напълно достатъчен — отговори непознатият.

Вгледах се в него, но лицето му — съсредоточено и сериозно — не подсказаше, че се шегува.

— Не вярвате ли! — попита той.

— Не! — признах му аз.

— Защо?

— Защото не мога да си представя как две или три, та нека да са цяло ято пилета, могат да спасят човешки живот!

— И все пак това се случи — въздъхна странният човек, — колкото и невероятно да изглежда, тези пилета спасиха през четиридесет и четвърта година живота на цяла партизанска чета!

— На цяла чета?!

— На цяла партизанска чета! — натърти непознатият. — Ако не вярвате, мога да ви разкажа как се случи, стига да имате време да слушате. Искате ли? — въодушеви се той и очите му заискриха изведнъж със странен блясък.

Думите на непознатия ме заинтригуваха. Освен това беше още рано следобед, слънцето грееше силно, а под дъба сред поляната една хубава дебела сянка само си чакаше някой да ѝ се порадва.

„КАК СЕ НАМЕРИХ В ГОРАТА ЗА ПЪРВИ ПЪТ И БЕЗ ДА ИСКАМ, ЩЯХ ДА УМРА“

— Виж какво приятно нещо е гората! — започна да ми разказва странният човек с пушката, когато се намерихме под дъбовата сянка. — Колко е зелено, тихо и спокойно! Вятърът повява, шумата приятно ти шуми, тревата те кани да поседнеш. Ако ти е топло — върви под

сянка. Ако ти е студено — хайде на слънце. Пилета пеят, пчелички жужукат, а реката долу в дерето — чувай как бълбука!

Хубаво нещо е гората, само че... не всякога и не за всички. Хубава е, ако я познаваш и те познава, иначе е дива, страшна и опасна. Такава ми се стори тя на мене, когато попаднах в нея на 26 април хилядо деветстотин четиридесет и втора година.

Помня този мрачен ден, защото тогава разкриха конспирацията в железопътното депо и аз трябваше да бягам от топлата квартира и да се спасявам, където ми видят очите, преди полицията да блокира нашия квартал. Добре, че никой не ме видя. Ударих пряко през полето, пътувах цялата вечер и през цялата нощ, докато призори се озовах в тоя балкан — сам-самичък, с едни обувки на краката, една шуба на гърба и една случайно забравена в джоба отвертка...

Отвертката се случи в джоба ми, защото аз съм по професия електротехник. Баща ми бе убит по време на Войнишкото въстание през деветнайсега година, след време майка ми се прежени, а пък мене ме взема вуйчо и покрай него станах електротехник. И понеже съм от град и работата ми беше в града, никога не беше ми се случвало да ида в гората, нито веднъж. Затова навярно ми се стори толкова грозна тя, когато се намерих в нея за първи път.

Гледам: дърветата още голи, вятърът ги блъска, нещо в мрака скрибуца, нещо вие и фучи, а земята мокра, тук-там и сняг. Краката ти се плъзгат, клони те бодат, препъват те корени, препречват ти пътя разни стебла и не разбираш нито накъде да вървиш, нито докъде ще стигнеш.

Минаваше ми през ума да си се върна в града, но като си помислих какво е, ако попаднеш в полицията, предпочетох тука да умра вместо в ръцете на жандарите. Една надежда само по това време ме крепеше: че скоро ще се събера с други партизани и ще направим отряд. Това наистина стана, но чак в края на годината, а дотогава — питай тази глава какво е преживяла и препатила сам-самичка в гората!

Мъките ми започнаха с глада, но и в краката не бях добре — докато стигна в балкана, подметките ми се отпраха и аз се намерих, току-речи, бос. Пък снегът не беше се още съвсем стопил, имаше тук-там и преспи по усойните места. А трябваше да се ходи, защото няхах убежище, нито пък храна. Тогава пожертвувах каскета. Съдрах го надве и увих си краката, обух чорапите, след това ходилата си опетлах

с повет. Поветът беше лански, твърд, но аз нямах избор. Така обут, все пак можех да ходя, само че бавно и дори много бавно, защото стъпвах като в копита. На това отгоре „превръзката“ се разваляше час по час и трябваше непрестанно да я връзвам. По този начин извървявах средно петстотин метра в час, но затова пък краката ми не се вдървяваха от студ и смело можех да стъпвам върху мократа земя.

С краката горе-долу се оправих, но със стомаха работата се оказа много по-трудна, да не кажа — съвсем отчаяна. Така ми се дояде, че пред очите ми започнаха да се явяват тъмни кръгове и всеки миг очаквах да падна на земята мъртъв от глад.

Настъргах с помощта на отвертката шепа мъх от кожения ми колан, изгълтах го, но след това още по-бясно ми се дояде. Затърсих букови желъдки под шумата, ала мръсните мишки бяха обрели всичко, до крак! Буковата кора не се яде, листата не бяха се развили, имаше само бръстина. Хапнах от нея и разбрах, че бръстината не хваща място. Мина ми през ума да убия сърна, но с моите бронирани обувки и с бързина петстотин метра в час можех да догоня само охлюв. А то така и стана. В една скална пукнатина, където се бях намърдал, за да се предпазя от вятъра, наистина намерих няколко охлюва, строших им черупките и започнах да ги ям, без да подозирам каква беда ще ми се случи по-нататък.

Лигавите охлюви извикаха в стомаха ми такава буря и такива болки, като че бясна котка ме дереше с нокти и не ми даваше да си поема дъх. Намерих сили колкото да се довлека до едно по-заветно местенце, постелено с ланска шума, и там съсипан и превит надве прекарах моя първи партизански ден в грозни мъки и съжаления, че умирам в този пуцинак не от куршум, а от някакъв си идиотски охлюв.

По едно време ми се поиска, преди да изпусна последния си дъх, да погледна още веднъж синьото небе, та се обърнах по гръб и вперих очите си нагоре. В това време една черна птица долетя, кацна на дървото, под което лежах, и отрони една костилчица. Костилката падна върху лицето ми и се търкулна на земята, а като я взех, видях, че не било костилка, а суха черешка. Да не беше птицата да ме подсети, нямаше и да забележа, че дървото е дива череша с много още необрани, неокапали шушулки.

Птицата беше с черни пера, червеникав клюн и жълти околожки край очите и се нарича кос. Тя отрони още една шушулка и пак я

изпусна, като наблюдаваше вторачено през жълтите си очила дали ще посегна да я взема. А пък аз не само я взех, ами веднага я изядох. Беше горчиво-сладка, ни корава, ни мека, с чудесен аромат. Но друго беше по-важно — щом я сдъвках, стомахът ми изведнъж се укроти и аз се усетих тъй добре, че станах, покачих се на черешата, брах от целебните шушулки, ядох, наядох се и си събрах и за другия ден.

МОИТЕ ПЪРВИ ПОЗНАТИ В ГОРАТА. ЕДНО ВАЖНО ОТКРИТИЕ МИ ДАВА КЛЮЧА НА ГОРСКИТЕ ТАЙНИ

Червеноклюният мой спасител, щом усети, че се вдигам от земята, отлетя, но урокът, който ми даде той, през следващите дни много ми помогна. Започнах да се вирам и да откривам около себе си важни неща. Като наблюдавах една катеричка например, аз открих нейната хралупа, а след това си позволих да задигна половината орехи от тайния ѝ склад. По-късно намерих няколко миши дупки с отбрани лешници и с тази храна преживях цели петнайсет дни, докато разбрах, че в реката има пъстърва, че тя и сурова може да служи за храна.

Междувременно си направих скривалище близо до дивата череша, сред един гъсталак от стари хвойни, върху южния скат на Равногорския балкан. Иглиците на хвойната никога не окапват и затова животното може да се скрие в нея дори от очите на орела. Аз сам видях как един подгонен див гълъб се шмугна в шубрака и птичийят цар остана, както се казва, с пръст в устата.

Та като дивия гълъб и аз реших да си направя убежището в хвойната. Вмъкнах се в една от най-големите, счупих извътре клоните, издълбах нещо като пещ, направих си дюшек от суха папрат и скривалището стана толкова уютно, че след студуването по скалите видя ми се палат.

Мислех си: пръв съм открил колко безценно скривалище е хвойната, но скоро ми стана ясно, че тя приютява едва ли не целия горски птичи свят, защото само тя, хвойната, когато гората оголява, крие пернатия дребосък от кръвожадните соколи и орли.

Докато си редях скривалището, не ми се яви ни една от горските птици, но щом го свърших, невидимите ми съседи започнаха да се показват и внимателно да разглеждат новия си съквартирант.

Като главен разузнавач на горските птици първа долетя любопитната сойка. Тя неспокойно се озърташе, вираше се да открие не нося ли опасност, а в това време и аз успях да я разгледам. Беше по-

дребна от дивия гълъб, кисела и нервна, но перата и перцата ѝ бяха много по-пъстри и красиви от гълъбовите. След като ме поизмери с поглед, тя литна и със своето „кря-я, крия-я“ разгласи на горските обитатели, че новото същество под хвойната не е опасно.

След сойката пристигнаха ято врабчета, накацаха върху една глогина и започнаха, изглежда, спор — кой съм и какъв съм, — цвъкаха, чирикаха, препираха се, а две от врабчетата се дори сбориха и започнаха да се кълват, но в това време нещо шумна в храстите и врабците отхвърчаха...

Помислих си: животното ще е да е, а то се оказа — кой мислите? Моят пръв познайник и спасител в гората — косът и неговата косойка. За по-сигурно, изглежда, те дойдоха не по въздуха, а по земята. Приблжиха, без да се страхуват, подхвъркнаха след това на едно клонче, та от високото по-добре да ме огледат, и дълго се вираха в мене със своите ококорени очи. Косът беше не с червена, както ми се стори първия път, а с кехлибареножълта човка, а жълтият околоочен кръг му придаваше някаква особена мекота и доброта. На цвят беше черен, с жълти крака, косойката — тъмнокафява, леко напъстрена на гърдите и с бяло под брадата. Те бяха възпитани птици и щом ме разгледаха, обърнаха се, скочиха отново на земята и започнаха да ровят.

След двата коса довтаса чинката. Но тя, горката, се оказа срамежлива, та само попоглеждаше иззад едно дърво, без да се обади, и отхвърча, щом се разнесоха ударите на кълвача.

Кълвачът беше на съседния бор, почукваше, а след това ме поглеждаше, почукваше и пак ме поглеждаше, сякаш очакваше от мене някакъв знак. Но аз не му отвърнах, защото по онова време все още не познавах горските птици и никак не подозирах, че те ще бъдат най-добрите ми другари и защитници в дивата гора. А това стана скоро, защото в борбата им с враговете аз веднага се наредих на тяхната страна.

То се случи така.

Беше на трети или четвърти юни. Сутрин се събуждах много рано, разубнавах наоколо, а щом изгрееше слънцето, връщах се пак в скривалището, защото по това време в гората идваха говедари и овчари, а пък аз не исках да ги срещам. И ето че веднъж, тъкмо съм се върнал и легнал в колибата, чувам плясък на крила, фучене и писукане.

Реших да узная какво е това, защото всеки горски звук можеше да крие опасност и за мене. Тръгнах в посока на шума. Най-напред забелязах, че едно дърво се клати, след това — че над него се върти гургулица, пляска с криле и уплашено писука. И най-сетне видях — под дървото имаше лисица. Изправена на задните крака, с предните тя клатеше като с ръце дървото и гледаше вторачено нагоре. Там, на клона, в гнездото, подпрени на крилцата си, стоеха с раззинати човчици три малки гургуличета и чакаха майката да пъкне в устата им храна. Пилетата не разбираха тревогата на гургулицата и колкото по-ниско кръжеше тя над тях, толкова повече се подаваха те от гнездото.

В това време долетя сойката и със силни крясъци съобщи на гората, че гургулицата е в беда. Вrabците излетяха с шумно чирикание, чинката започна ужасено да пици: „Цви-и-к, цви-и-ик!“ От шубраците долетя гневното „тюк-тюк“ на коса, а косойката, като завърташе опашка, силно подсвиркваше: „Сри-и-и-и, сри-и-и-и.“

Лисицата упорито и неотстъпно клатеше тънкото стъбло. Още малко, и глупавите пилета да капнат в устата й... Но аз грабнах камък и го запратих към подлата лисица.

Така, изглежда, птиците се увериха, че съм техен защитник и приятел. Но заедно с това се случи нещо много важно: аз самият открих, че птиците имат свой език, свои общи сигнали за тревога и че която и птица да подаде тревогата, всички птици в гората отлично я разбират.

СЛУЧКА С ЕДНА НЕВЪЗПИТАНА КОЗА. ПТИЦИТЕ ОТНОВО МЕ СПАСЯВАТ

Че това беше за мене едно спасително откритие, „ключ“ за разкриване на много тайни, се убедих само два или три дена след случката с гургулиците.

След като дълго се бях хранил с черешови шушулки, с крадени от мишките лешници и сурова пъстърва от реката, на мене неудържимо ми се допи мляко. А мляко в гората — колкото си искаш, защото всеки ден идваше там цяло стадо кози. Реших: ще причакам някоя коза в гъсталака, ще я хвана и ще се набозая с козе мляко. Речено-сторено. Скрих се в гъсталака, избрах си една коза с едро виме, вкопчах я за краката и започнах да бозая. Че като врекна този дявол! Гъдел ли я беше, или се уплаши — не зная, по като врекне коза и се разрита, ела да видиш какво става! Стиснах я за гърлото да се не чува

гласът ѝ, но тя се още повече уплаши и още по-силно започна да врещи. Пуснах я тогава, ала късно: козарят усети, кучетата лавнаха и аз хукнах презглава към дерето да се скрия зад водопада. Това беше чудесно скривалище, което открих, докато се мъчех да ловя пъстърва из подмолите. Видях, че зад водопада скалата е вдълбана като пещерка, че там е сухо и че отвън навътре нищо не се вижда, защото водопадът скрива пещерата като перде. Та към това скривалище затичах аз. Козарят не ме виждаше, но по разклатените клони на храсталака разбра накъде бягам и ме подгони по петите с разлютените кучета. И щяха да ме стигнат, ако в последната минута не бях се мушнал зад водопада.

Козарят спря задъхан край реката и се заоглежда, но в това време аз вече бях изчезнал. Още малко, и той щеше да се върне и всичко щеше да се размине тихо и леко, но... щукна му на козаря да пие вода и като се наведе, забеляза необикновените ми следи на пясъчния бряг. А те, като знаете с какво бях обут, бяха наистина необикновени и проклетият козар страшно се зачуди. Дълго ги гледа, часа се по врата, кляка, става, а когато си тръгна, на два пъти се връща, за да ги види отново.

Козарят си отиде, звънциите на стадото заглъхнаха, ала аз дочаках да се мръкне и чак тогава напуснах водното скривалище, но с една тревога и едно лошо предчувствие. Козарят не беше глупак и разбираше добре, че зверовете не ходят с плетени обувки. А за да обуе такива обувки, човек трябва да е или партизанин, или луд. Надеждата ми бе този козар да е някоя добра душа и да мълчи. И с тази надежда преминаха следващите три дни. Ставах все така рано, слизах в реката, умивах се, а след това поемах на лов за храна. Отдалечавах се на два-три часа път от моето убежище, докато стигна нивите на Равногор, и там, залостен в шумата зад някое голямо дърво, наблюдавах орачите, копачите и дърварите. Гледах ги какво работят, какво носят и — разбира се — ако имаше възможност, взимах си каквото ми трябваше. По този начин от торбите на бедните хорица аз се снабдих и със сол, и с царевично брашно, и дори с един кибрит, който пазех като най-голяма скъпоценност. По-късно си откраднах и една брадва и дори една ловджийска пушка от един заспал ловец. Патронташа не посмях да взема, защото беше опасан на кръста на ловеца, но и празна — както ще се види по-нататък, — пушката щеше да ми свърши работа.

Трябваше ми още нож и тогава можеше да заколя някакъв добитък и да си направя пастърма, а от кожата му — цървули за през зимата.

Три дни подред след случката с козата ходих край нивите на лов за нож, но напразно, защото хората вече не окачваха торбите си на дърветата, както по-рано, а ги държеха близо до себе си. Един стар партизанин щеше веднага да се сети, че присъствието му в гората е открито, но аз бях още неопитен и спокойно си тръгнах по пътя за моето убежище. Нещо повече — из балкана през този ден не се чуваха звънци нито на говеда, нито на кози. Тази подробност, вместо да засили моето внимание, успокои ме и аз вместо през гората тръгнах по пътеката. Спокойно си вървах и дъвчех букова шума — спомням си това, когато изведнъж сойката излетя и кресна, току-речи, в ушите ми: „Кря-я-я-я-я, кря-я-я-я, кря-я-я-я-я-я-я-я!“

„Пак някоя лисица“ — помислих си и продължих, но след сойката веднага се обади косът, с тая разлика, че вместо „тю, тю, тю“, както обикновено, той викаше „джик-джик-джик“, което ми зазвуча още по-тревожно. Заедно с това косът мърдаше опашка наляво, надясно, като че казваше: „Не! Не! Не! Не!“

След коса се обади чинката, след нея — врабците и в миг цялата гора се намери в тревога. Бодна ме някакво предчувствие и в следващия миг отскочих от пътеката, шумгнах се в гъстия букак и там зачаках да видя какво ще стане. Малко подир това зад едно дърво се появиха двама стражари с пушки в ръце. Ако бях закъснял, щях да попадна в засада и стражарските куршуми щяха да ме сдупчат, преди да съм шавнал.

Ако не беше птичата аларма...

Стражарите вървяха един до друг бавно и безшумно. Сойката все тъй крещеше, но те не обърнаха внимание нито на нея, нито на коса, нито на врабчетата. Стражарите не познаваха птичите сигнали и не можеха да разберат, че тяхното присъствие е оповестено. Те преминаха край мене и аз усетих юфтената миризма на стражарските ботуши. Най-сетне двамата изчезнаха надолу по пътеката и чак тогава милите ми приятели, горските разузнавачи, спряха да се тревожат.

Прибрах се в убежището, изтръпнал от опасната среща. Бях страшно уморен, легнах уж да спя, но дълго премислях случката. Явно, козарят не бе премълчал своето приключение и полицията беше решила да ме открие. Затова и не бяха дошли този ден говедарите и

овчарите, затова в гората беше толкова кротко и спокойно. Добре, че бяха птиците. Аз си припомнях техните сигнали и все повече се уверявах, че не бяха същите, както в случая с гургулицата; бяха по-различни, като че ли по-тревожни. Сега косът викаше не „тю-тю-тю“, както тогава, а крещеше „джик-джик-джик“ и си мърдаше опашката. Викът на сойката, и той не беше същият, а по-кратък и отсечен, а пък писукането на врабците звучеше много по-отчаяно. Всичко това ме убеждаваше, че птиците могат не само да сигнализират за опасността, а също така да съобщават от кого идва тя.

После се научих, че и при кучетата е същото: различно лаят на мечка, на вълк, лисица, заек, глиган или човек, а това дава възможност на овчарите безпогрешно да познават кой ги приближава или застрашава. Но в оная неспокойна нощ на размишления аз си припомних и други неща от поведението на птиците. Спомних си, че като минавах през гората на път за селската мера, до едно място горските птици не се плашеха от мене и аз се движех почти незабелязано, а по-нататък птиците се плашеха и подаваха тревога. Явно бе, че птиците си имаха райони. В моя район те ме познаваха и се държеха спокойно и не алармираха, а в чуждите райони те не ме познаваха и се държеха подозрително. Трябваше, значи, на всяка цена да остана тук, където птиците вече ме познаваха, защото само тук можех да се доверявам на техните предупредителни сигнали.

Но моят район беше под наблюдение. Тогава?

Тогава аз намислих да направя следното: да се отдалеча на половин ден път и да извърша открито нападение. Да нападна например някои дървари или овчари, с пушка в ръка, и по този начин да отвлека вниманието на полицията от моя район. Освен това тъй само с един „удар“ щях да се снабдя с всичко онова, което ми трябваше, и на първо място — със завивки, нож и сол.

КОСОВЕТЕ В БЕДА. ПАРТИЗАНСКА АКЦИЯ С ПРАЗНА ПУШКА

Преди да извърша първата си партизанска акция, трябваше два-три дни хубаво да си почина, за да събера необходимата сила. Трябваше заедно с почивката и добре да си похапна, затова слязох в реката и налових десетина пъстърви, а вечерта, когато се стъмни, напалих хайдушки огън и ги опекох. „Хайдушки“ се нарича тоя огън, защото се пали в дупка, дупката се покрива с тънки каменни плочи, а

когато те се нажежат, върху тях се пече — ако има какво да се пече. Огънят се пали със сухи дърва, за да не изпуска много дим, макар че през нощта димът не личи, а плочите закриват пламъка, тъй че огънят остава скрит.

Втори ден лежах, без да мърдам. Слязох до реката само веднъж да се напия с вода. Третият започна, както втория — с печена риба и лежане. Беше ведър и спокоен ден. Пойните птици огласяваха с песни цялата гора. Слънцето кротко приличаше. Пчелите бръмчаха от цвят на цвят и събираха мед, а пък аз лежах по гръб със затворени очи и си мислех за утрешното приключение. Изведнъж се разнесе тревожният писък на коса и се чу свистене на криле. Отворих очи и видях как моите приятели излитаха към небето, като изстреляни от пушка, а след това отново се спускаха и закръжиха над храсталака, огласяйки околността с тревожното „тю-тю-тю“. Веднага грабнах брадвата и безшумно се запромъквах напред, докато най-сетне забелязах дървото, над което хвърчаха двата коса. Беше дебело, тумбесто дъбче, а на върха му се намираше тяхното гнездо. Това видях веднага, но под дървото не виждах нищо. А тревогата горе продължаваше и всичко щеше да свърши много зле, ако в последната минута не бях забелязал един от „клоните“ на дървото да мръдва и крайчето му да се извива като гега над косовото гнездо, където пърхаха три-четири мъхести косчета. „Живият“ клон беше един дебел колкото ручилото на гайда смок, който се готвеше да изгълта малките. Извъртях брадвата, ударих смока и го разсякох надве. Долната половина се изхлузи от дървото и капна пред краката ми, а горната с главата се поколеба, направи няколко извивки и чак при втория удар се отпусна и се запремята от клон на клон, докато падна и тя.

Косовете видяха как страшното влечуго се гърчи в предсмъртни тръпки, но си отдъхнаха едва когато с помощта на една тояга изхвърлих останките на смока.

От този ден нататък Джико и Тютюка (така започнах да наричам коса и косойката) още повече се привързаха към мен, а когато на третия ден предприех първия си боен поход, съпроводиха ме чак до края на гората. Те прехвърчаха от клон на клон и ме окуражаваха с весело „чуру-ук, чурру-ук“, което ми звучеше като „дръж се, дръж се и се не бой!“

А пък аз наистина имах нужда от окуражаване, защото тръгвах на истинска партизанска акция съвсем сам с една празна пушка! А колко много бяха неизвестностите на бъдещото приключение... Все още не знаех где и какви хора ще нападна, дали ще се съпротивяват. Само едно ми беше ясно: че нападението трябваше да извърша вечерта, а през нощта отново и на всяка цена да се върна в моето скривалище.

И все пак имах луд късмет. Първо: мислех си, че нападам овчарска колиба, а се оказа, че било мандра с колкото си искаш вътре сол и хляб, с две нови-новенички карабини и с много дрехи. На това отгоре само с двама мъже, защото овчарите още не бяха се върнали от паша, а помощник-сиренарите бяха закарали с катъри зрелия кашкавал в село. Ритнах вратата и — насочил празната ловджийска пушка, изревах силно и страшно:

— Горе ръцете!

Двамината се вковаха на място и вдигнаха ръце, уплашени не толкова от пушката, колкото от рунтавата ми брада и дивия ми изглед.

Единият беше младо селянче с навуца, брич и туристически обувки, другият — в градски дрехи, около петдесетгодишен остролик човек с хубави, сини очи, в които не прочетох никаква уплаха. И той вдигна ръце, но спокойно, като ме гледаше право в очите с една скрита усмивка.

— Имате ли оръжие? — попитах аз.

— Нямаме! — отговори остроликият.

— Приближете се един по един да ви претърся!

Претърсих младия, а като се върна той на мястото си, започнах да опипвам другия. Докато го претърсвах, той успя да ми прошепне:

— Трябва да говорим насаме!

Стана ми интересно какво ли ще ми каже той и затова му заповядах да върже малкия с едно въже и да нахлупи калпака му над очите и ушите, тъй че нито да вижда, нито да чува. Кимнах му след това да излезе с мене навън и го запитах какво има да ми каже:

— Най-напред вдигни си курока на чифтето! — посъветва ме той. — Инак няма да можеш да гръмнеш, ако ти стане нужда.

— Друго? — попитах аз.

— Другото е, че аз съм като тебе... твой другар!

Аз наистина бях забравил да запрегна курока на чифтетото. Ако този човек беше враг, никога нямаше да ми го каже, ето защо му повярвах. Оттук нататък всичко тръгна като по вода. Моят неочакван съюзник (аз му сложих името Сокола) ми каза, че кашкавалът, който се прави в тази мандра, бил за германците и трябвало да се унищожи, като се подпали заедно с мандрата. Каза ми, че той можел да ме свърже с другарите, да ми прати нови хора, за да направим отряд, и да организира нашето снабдяване. На края се споразумяхме как, кога, на кое място и с какви пароли ще се търсим и намерим в гората и най-сетне как трябва аз да го набия пред очите на помощник-сиренара, уж за да ми каже къде се намира огнестрелното оръжие, та никой да не заподозре, че той е станал мой съучастник в подпалването.

Всичко това — скърцането на зъби и заплахите за убийство — беше разиграно толкова добре, че момчето започна да моли със сълзи на очи да оставя майстора, с обещание то да ми покаже къде са пушките. След тази комедия моите пленници бяха изведени навън и мандрата беше подпалена, а пък аз побързах да хвана обратния път, претоварен с храна и с оръжие.

А Сокола удържа на своята дума: доведе за партизани не един, а трима.

Така в Равногорския балкан се образува първата партизанска чета, на която станах командир.

НЕЩО ЗА ЕЗИКА НА ГОРАТА И ЗА НОВИТЕ НАШИ СЪЮЗНИЦИ

След идването на новите хора хвойновото скривалище вече не можеше да ни побира, затова решихме да си направим до него едно скривалище подземно, за през зимата. Изкопаната пръст пренасяхме с торби до реката и там я изсипвахме, та да няма никаква следа, че е копано. Сокола ни снабди с малка тенекиена печка, на която можеше да си приготвяме храна. Главното ни ядене беше качамакът, защото най-бързо се готвеше и най-дълго държеше ситост.

А какъв славен качамак приготвях аз! Жълт като минзухар, сипкав, ароматен, пръстите да си оближеш! Беше ли готов, сядохме на открито пред землянката и започвахме да го ядем, като си топехме в една паница от разтопената лой. Нашите съседи Джико и Тютюка усещаха кога започва яденето и не закъсняваха да дойдат. Кацваха наблизко и ни чакаха, докато се нахраним, а че тогава идваха и обираха

трохите и трошиците. После станаха по-смели и закусваха направо от нашата партизанска софра. Затова пък, тръгнем ли из гората, крилатите разузнавачи се намираха винаги около нас, за да ни обадят навреме кога прелита сокол или орел, кога минава овчар или говедар, или пък нейде в гъсталака дебне кръвожадната лисица.

Гладните, студени и самотни партизански дни се бяха свършили. Сега вече бяхме обути, облечени, представлявахме въоръжена сила. И печелехме все нови и нови приятели между горските обитатели. Не знам дали ще повярвате, но един от най-полезните се оказа... паякът. Кога се беше заселил той в нашето скривалище, никой не разбра. Аз пръв видях неговата мрежа в един от ъглите на тавана през онези няколко дни в края на месец август, когато след едно навяхване на левия крак трябваше известно време да лежа в землянката по гръб. Тъкмо през тези няколко дни имах случая да се запозная по-отблизо с паяка и по-точно — с неговите ловни и строителни способности.

Интересно беше да се наблюдава (например) как паякът поправя, кърпи и доплита своята мрежа, с какво невероятно търпение дочаква своята жертва и с каква светкавична бързина я поражва. Но най-интересното откритие за мене беше друго: когато паякът ставаше неспокоен и започваше усилено да доплита мрежата, винаги се появяваше вятър и следваше буря. Винаги! Вероятно се страхуваше приближаващият вятър да не я разкъса и трескаво я заздравяваше, тичаше от ъгъл в ъгъл, надничаше, проверяваше, доплиташе и ловко запояваше сребърните нишки за гредите на тавана, като се успокояваше чак след разразяването на бурята.

Седем месеца преживяхме в землянката и нито веднъж предсказанията на паяка не ме излъгаха. След много проверки той беше единодушно провъзгласен за главен метеоролог на нашата партизанска чета, а неговите предсказания за времето ние използвахме за нашите бойни действия.

Така например при разрушаването на моста на Равногорската река, който се пазеше от военен пост, прогнозата на паяка за предстояща буря разреши главния въпрос — с военната охрана. Ние просто решихме да дочакаме бурята, да накара тя войниците да си влезнат в бараката и тогава, незабелязани от никого, щяхме да го минираме и да го вдигнем във въздуха. И всичко това стана като по часовник благодарение на паяка.

Казах, че паяка провъзгласихме за главен метеоролог, защото си имахме и други предсказвачи на времето. Птиците, щом почнеха да летят ниско над земята, щом слънцето започваше да препича и тревите силно да миришат, ние знаехме, че идва дъжд. Знаехме, че почнат ли мухите жестоко да хапят, жабите да крещат, реката да гърми и борът да фучи — времето ще се развали. Особено точни бяха в това отношение предсказанията на реката. От нашата землянка се чуваше грохотът ѝ едвам-едвам, но понякога, без да е придошла, тя започваше много по-силно да шуми. И винаги, ама винаги подир това започваше да вали. Не само всеки звук, но всяка промяна, всяко движение си има в гората своето значение. Веднъж например, като гледах накъде хвърчат пчелите, забелязах, че се връщаха все в една посока. Тръгнах нататък и трудолюбивите пчелички ме заведоха до едно хралупато дърво, където се намираше гнездото им, пълно-препълнено с мед. Взех от това гнездо две цели пити, занесох ги в землянката на моите другари, а те ядоха от меда и спряха да кашлят, защото и тримата бяха простинали от спането във влажната землянка.

Кунчо ме помоли да му кажа кой ни е дал меда, за да запишел този благодетел, та като дойдела свободата, да му се отблагодарим. Казах му и тогава той записа в тетрадката си:

„Да се направят хиляда кошера за трудолюбивите пчели, които ни излекуваха със своя мед.“

С две думи, оказа се, че гората си имала свой език за всичко и само онзи, който успее да го разбере, може да се запази жив и здрав, особено ако е партизанин и го преследват врагове.

И ето — веднъж само не се вслушахме в езика на гората и платихме скъпо и прескъпо за нашето лекомислие.

КАКВИ ПОСЛЕДИЦИ МОЖЕ ДА ИМА НЕЗАЧИТАНЕТО НА ЕДНО ПРЕДСКАЗАНИЕ. НАШИТЕ РАЗУЗНАВАЧИ ВЛИЗАТ В ДЕЙСТВИЕ НАВРЕМЕ. ПОСРЕД ЗИМА — БЕЗ СКРИВАЛИЩЕ

Това се случи в началото на зимата. Минало беше жаркото лято, окапали бяха листата и само тук-там още се червенееше шумица по дъбовите храсти в гората. При бойните акции през лятото бяхме си набавили достатъчно дрехи, завивки и продоволствие, оставаше само

да приберем картофите, заровени в една дупка край селските ниви, и нашата първа партизанска зима можеше преспокойно да започне.

Това — добре-е-е. Но паякът се държеше неспокойно. Той тичаше от ъгъл до ъгъл, напридаше нови жички и през целия следобед преди похода за картофите се занимаваше със своята мрежа. Обърнах внимание на моите другари, казах им, че главният метеоролог на четата предсказва буря, но те не поискаха да се откажат от картофите на никаква цена. Аз, разбира се, можех като командир да отложя похода, но небето беше толкова синьо и грееше толкова хубавичко слънце, че и аз се съгласих на другата заран да вървим. Най-последно какво пък щеше да ни стане, даже ако ни намокри дъжд и ни подуха вятър...

Пет часа път имаше до мястото, където се намираха картофите, горе-долу толкова часа ни трябваша за връщане, значи, вечерта щяхме да си бъдем в скривалището. Такава беше нашата сметка, но тя излезе без кръчмар, защото още към обед, преди да стигнем до картофеното скривалище, задуха северният вятър и небето се покри с тъмни облаци. Дърветата зафучаха, гората настръхна. Заваляха отначало едри капки дъжд, но скоро резливият вятър ги превърна в снежинки, завъртя ги и започна снежна буря. Решихме да изоставим картофите и да се върнем в лагера, ала не веднага, а след като попремине снежната фъртуна. Наистина след около час и половина спря фъртуната, но когато тръгнахме на път, видяхме, че зад нас остават ясните следи от нашите обувки. Едно ни успокояваше: че в гората не видяхме жива душа и се надявахме, че като се стъмни, няма кой следите ни да види, а през нощта вятърът ще ги заличи.

С тази надежда се прибрахме в скривалището и пречукани от умора, заспахме непробуден сън. И кой знае до колко късно щяхме да спим на другия ден, ако призори не беше ни стреснала тревожната свирка на двата коса. Птиците сновяха от клон на клон току пред входа на землянката и тяхното „джик-джик-джик“ ставаше все по-силно и отсечено. Скочих, излязох пред землянката и в тази същата минута долу, между върхарите на дърветата, се мярнаха стоманените каски на жандармеристите. Мушнах се отново в землянката, грабнах пушката и разригах моите другари:

— Ставайте, че ни светиха маслото!

— Намери ли масло? — обади се шлосерчето Мирчо. Той все очакваше да намерим прясно масло, та веднъж да полеем качамака.

— Жандармеристите бе! Заграждат ни!

Завивките отлетяха до тавана, всички грабнаха оръжието и кой бос, кой обут излетяхме от землянката като вдигнати от вихрушка. И на време, защото „каските“ бяха ни приближили на около стотина метра и видяхме, че колоната се раздвоява, за да ни стегне в железните си клещи.

Изсулихме се по нанадолницето бързо и така спечелихме десетина минути преднина. Открили землянката, каските започнаха да я заграждат и чухме виковете на фашистите:

— Предайте се или ще бъдете избити! Предайте се!

Ние продължавахме да се пързалияме надолу към реката, а враговете, като не чуха отговор, метнаха бомба и зловещият ѝ трясък изведнъж разтърси цялата гора.

След бомбата фашистите забелязаха следите от нашето изтегляне и се спуснаха надолу към реката по пресните ни дири в снега. И щеше да е много зле, ако снегът около реката не беше се стопил и не беше водното скривалище. Докопали се веднъж до суха земя, ние се затичахме към водното скривалище през реката, за да се загубят следите ни, и хлътнахме зад завесата на водопада. Малко след това се появиха, с шмайзери и пушки, нашите преследвачи. До реката те спряха. И като не виждаха никой да тича по отсрещния склон, предположиха, че сме хванали по течението, затова се разделиха надве: едната колона се спусна надолу, другата — нагоре, а само неколцина останаха пред водопада, за да наблюдават местността. Сред тях забелязах и високата сива гугла на козаря, същия оня, който беше ме гонил до това място през пролетта. От шума на водопада не се чуваше много добре какво си говореха, но все пак от някои думи разбрахме, че козарят е таен съгледник на властта. Той беше видял в гората нашите следи и беше алармирал жандармерията. А тя щеше наистина да ни загради и унищожи, ако пак нашите крилати разузнавачи не бяха ни предупредили.

Няма да разказвам за партизанските ни мъки по-нататък: как девет часа престояхме сбутани един до друг зад водната завеса и прилепени до мократа скала, очаквайки враговете да си заминат; как след това боси, гладни, без патрони и вдървени от студената вода сме

се щурали по деретата за ново скривалище; как сме копали с ножовете си подледената земя, за да си направим нова дупка в земята. Ще кажа само това, че след дълго търсене на сигурно убежище решихме да си направим землянка малко над реката, близо до водопада, за да може при опасност да използваме това най-тайно и сигурно убежище.

От глада, мокротата и студа ние измършавяхме, заприличахме на задгробни сенки и не можехме от глад нито да чуваме добре, нито бързо да се движим, но и в тази беда горските приятели ни се притекоха на помощ. Косовете напуснаха хвойновия гъсталак и се заселиха близо до нас, а сойката всеки ден прелиташе, за да оповести последните горски новини. Преведени на човешки език, те звучаха горе-долу така:

— Кря-кря! (Лисицата — по реката!)

— Кря-я! (Сокол! Вrabците да внимават!)

— Кря, кря, кря! (Задава се човек! Партизаните — нащрек!)

Джико и Тютю уточняваха по-нататък обстановката, а кълвачът след няколко предупредителни удари се въвличаше в своята хралупа, за да потвърди, че работата е опасна.

Когато разказвах по-късно на един зоолог за поведението на горските птици, той ми обясни, че косовете без друго щели да се преселят около водата в дерето, защото там е през зимата по-топло и по-лесно си намирали те храната; че сойката също предпочитала тихите, заветни места, че даже и кълвачът изоставя височините. Но аз съм убеден, че птиците се преселиха при нас не само заради топлината и водата, а защото ни обичаха.

Липсваше ни само паякът. При бомбения удар върху нашето скривалище тоя мълчалив стратег и велик метеоролог стана жертва на враговете.

Решихме да заселим друг паяк в новото скривалище. Открихме в една скална пукнатина два паяка, единия уловихме и го пренесохме в землянката, но той избяга. Изглежда, видя му се влажно и ни напусна. Добре, че беше ме хванал вече ревматизмът в коляното, та по него вече разбирах кога времето ще се оправя и разваля. Моето коляно „предвиди“ появяването на белия вятър, който стопи снега и ни позволи, речи го, по средата на зимата да извършим картофения поход и да се спасиме от гладна смърт. Косовете също се облажиха, защото варените картофи им харесаха не по-малко от качамака. Така, със

сетни сили, дочакахме следващото партизанско лято на годината хилядо деветстотин четиридесет и четвърта.

Нашата чета се увеличи на девет души, поднови се връзката с командването, извършихме няколко нападения, снабдихме се с оръжие, а верните ятаци в селото въпреки постоянните блокади успяваха да ни снабдяват с хляб.

Врагът разбра, че приближава края, и се ожесточи. Докара самолети над гората, подгони срещу нас войски и започна претърсването на балкана шумка по шумка. Много чети пострадаха, но нашата благодарение на водното скривалище винаги успяваше да се измъкне.

ОТНОВО ПОД УГРОЗАТА НА СМЪРТНАТА ОПАСНОСТ. ПОСЛЕДНИЯТ ПОДВИГ НА ДЖИКО И ТЮТЮКА

Така вървяха работите до началото на август 1944. След това изведнъж претърсването на гората спря. Жандармерията се изтегли и за първи път от много месеци насам в Равногорския балкан настъпиха спокойствие и тишина. Някои от другарите мислеха, че врагът е свил знамената, защото съветската армия приближаваше българската граница, но истината излезе друга: един неочакван случай беше дал възможност на врага да ни унищожи не в открита борба, а с коварство и този случай се състоеше, както по-късно научихме, в следното.

След бомбения удар върху старото наше скривалище в хвойновия гъсталак жандармерията обрала от скривалището всичките ни вещи, между тях и едни бакърени захлупци, където си държехме сиренето и сланината. Отначало никой не забелязал, че върху обгорените от бомбата бакърени захлупци има надпис, но след шест месеца тасчето попаднало в ръцете на опитен в тези работи агент, който избърсал саждите и прочел върху тасчето, че то е „Подарок от Крум В. Калинов.“ Въоръжена с трите имена, полицията затърсила кой е Крум В. Калинов и открила, че той е жител на Равногор. Попритиснали го да каже кому е подарил партизанските захлупци и той си спомнил, че ги е подарил на Латю Велев, когато Латю се женил. Латю Велев беше смолар в равногорската гора и наш най-добър ятак, който ни снабдяваше с хляб. Полицията задържала Крум Калинов, за да не съобщи по някакъв начин на Латю, че е разкрит, и тръгнала по следите на Латю. Денонощно вървял по дирите му, преоблечен като въглищар, един от полицейските копои и най-сетне успял да проследи

къде Латю ни оставя торбите с хляба, на кое място в гората и даже на коя ела ги окачва.

И тогава се родил в главите на полицейските пъкленият план за нашето унищожаване. Да хванат Латя и да го накарат да изпълни този план им се видяло несигурно, защото имали вече опит с десетки комунисти, които предпочитали най-грозното мъчение и даже смъртта, вместо да станат предатели. Затова решили да не закачат Латя. Оставили го да приготви хляба, да го постави на определеното място, а когато той си тръгнал, полицейските сменили хляба с друг и се върнали радостни в село. Оставили само едного да наблюдава какво ще се случи по-нататък.

Всичко беше така скроено, че ние в никакъв случай да не се досетим за тоя страшен капан, защото си имахме уговорка с Латю да не се показва никога пред нас, за да не ни познава и да не може да ни предаде, ако попадне в ръцете на полицията. Затова той трябваше да оставя торбите в наше отсъствие, а ние да си ги вземаме сами, като преди да си ги вземем, минавахме покрай смолодобивния участък и проверявахме има ли там поставено едно гърне, обърнато с дъното нагоре. Ако то е с дъното нагоре, значи торбите ни очакваха и всичко друго бе в ред. Тъй че много добре се бяха сетили полицейските да оставят Латю свободен, той спокойно да извърши цялата система на преосигуряване и предпазливост.

И тъй, в определения ден (този ден беше петък) аз и двама други поехме към определеното място да вземем хляба, оставен от Латя. Минахме край смолодобивния участък, видяхме, че гърнето е обърнато с дъното нагоре, и се отправихме към елата, където беше ни оставен хлябът. Беше привечер. Слънцето, едро и червено, изпращаше към земята последните, най-хубавите си лъчи. Наоколо беше тихо, а с нас, както винаги, прелитайки от клон на клон, се движеха Джико и Тютюка. В последно време те наистина ни следваха на всяка крачка и даже ни изпреварваха, а след това се връщаха да ни посрещнат и с нехайното си свирукане да ни успокоят, че пътят е чист.

Ето защо ние не се изненадахме, че и този път пилетата ни изпревариха, само че те не се върнаха да ни посрещнат. На моите другари това не направи впечатление. Аз само забелязах, но не си помислих нищо лошо, защото в гората продължаваше да бъде все така спокойно, както и преди.

Пристигнахме до елата, а косовете още не се виждаха никакви. Откачихме торбата от елата и вече се канехме да си отчупим от хляба, когато изведнъж забелязах в краката си нещо черно. В следващия миг разбрах, че това са телцата на двата коса... Нашите приятели, нашите разузнавачи, нашите спасители бяха мъртви! Телцата им лежаха безжизнени, с отпуснати крилца, а жълтите им човчици бяха раззинати, като че двете пилета бяха искали в предсмъртната минута да ни разкажат какво ни грози.

Гледахме ги с просълзени очи и недоумявахме какво е причинило едновременната смърт на двете пилета, докато най-сетне погледът ми падна върху хлябовете, които се подаваха от торбата и забелязах, че са накълвани. Косовете ги бяха опитали преди нас и веднага след това ги беше настигнала смъртта. Хлябът, значи, бе отровен!

Ние не дадохме знак, че между нас е настъпила тревога. Нарамихме си торбите, както винаги, взехме скришом и телцата на загиналите наши приятели и се отправихме на път. И тримата бяхме като попарени. Не от страх, защото бяхме сигурни, че врагът ще ни остави свободно да си вървим, за да изотровим своите другари. Попарени бяхме от мъка, защото бяхме загубили не две обикновени птици, а най-скъпи на сърцето ни другари. Ето затова сега съм тук.

* * *

Така завърши своя разказ бай Горан.

— Погледни! Виж какво приятно нещо е балканът! — рече той, като извърна глава към плъпналите в далнината, загърнати в зелено върхове и връхчета.

Аз пък се досетих, че той ме кара да гледам в балкана, за да не видя сълзите, които напиреха в очите му, но се престорих, че планината ми е страшно интересна, а в същото време си мислех: „Какви ли тайни крие още дивата гора? Какви ли тайни?“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.